

Muliar Galyna. Volyn Cultural Heritage's Preservation in the Second Half of 1940s – in the Beginning of 1990s (Based on «Soviet Volyn» Publications). The article views systemized materials of «Soviet Volyn» newspaper in the second half of 1940s – in the beginning of 1990s, related to historical and cultural heritage of Volyn region, activities held in order to preserve and popularize them. Attention is paid to the results of archaeological researches, the description of architectural monuments and objects, connected with the events of II World War. The contribution of state and public museums into detection, study and representation of cultural heritage's objects are reviewed. It is emphasized, that after the second half of 1960s the amount of publications about an activity of public museums at schools and enterprises was constantly growing. It happened mainly because of the establishment and development of Ukrainian Community of Historical and Cultural Heritage Preservation, that has activated such efforts. It was stated that newspaper publications' study is necessary, because its content is connected with another aspects of heritage preservation's activity.

Key words: cultural heritage, historical place, Volyn, newspaper «Soviet Volyn», museum.

Стаття надійшла до редколегії
18.04.2013 р.

УДК 738.1(477.82)«17/19»

Анна Титаренко

Різновиди форм і декору тарілок старого українського фарфору Волині з колекції Національного музею українського народного декоративного мистецтва

Статтю присвячено дослідженню тарілок, які виготовляли фарфоро-фаянсові підприємства Волині в кінці XVIII – на початку XX ст. Розглянуто історію їх виникнення, класифікацію за розмірами та варіативність оздоблення. Проаналізовано особливості декору, притаманного безпосередньо українським виробництвом.

Ключові слова: тарілка, оздоблення, український фарфор, кінець XVIII – початок XX століття, Волинь.

Постановка наукової проблеми та її значення. Брак систематизації предметів столового посуду, які виготовлялися на фарфоро-фаянсових підприємствах Волині, спонукає до детального вивчення цієї теми. Набуті знання можуть бути використані для подальшого дослідження історії та художньої цінності порцеляни України, а також етикету сервірування столу.

Аналіз досліджень цієї проблеми. У наукових розвідках мистецтвознавців, присвячених вивченню українського фарфору-фаянсу, коли увага звертається на столові предмети, про тарілки говориться коротко. У монографіях Ф. С. Петрякової [5] та Л. В. Долинського [1] увага звертається здебільшого на декор тарілок, зокрема живописний. Класифікації столових предметів за розмірами та використанням присвячено працю Т. Фореста [7], поодинокі розвідки трапляються в сучасних інтернет-виданнях.

Мета статті – коротко розглянути історію виникнення тарілок, класифікувати їх за розмірами та оздобленням.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Найзвичнішим і найпростішим, на перший погляд, предметом посуду, яким ми часто користуємося у щоденному побуті, є тарілка. Цікаво, що тарілка виникла значно пізніше, ніж виделка й ніж. Історія побутування цього предмета столового посуду детально ніколи не розглядалася. Тому ми здійснимо спробу охарактеризувати тарілки, які виготовлялися на волинських фарфорових підприємствах у межах зазначеного періоду.

Слово «тарілка» походить від німецького «талер». Це засвідчує і той факт, що в XVI ст. тарілку називали «талера», «таріль», «торел».

Глиняні мископодібні тарелі почали використовувати в античній культурі. У VIII ст. в королівських палацах Європи їжу накладали в заглиблення, вирізані у дубових столах, у XIII ст. аристократи клали їжу на круглі шматки хліба, і тільки у XIV–XV ст. тарілки з олова й дерева вперше починають використовувати у Франції.

З давніх-давен на Русі побутував глиняний посуд, віддалено схожий на тарілки, із XVI ст. його називали «терелі». Відомо, що Лжедмитрій I, приймаючи у Москві свого тестя Єжи Мнішека, наказав подати гостям терелі у знак особливої пошани до них [3]. Можемо відзначити, що в XVII ст. фаянсові та майолікові тарелі, які вже траплялися на столах знаті, ще не мали широкого застосування, а з XVIII ст. у побуті заможне населення почало використовувати фарфорові тарілки.

Перші дерев'яні дощечки мало нагадували предмети посуду сьогодення. Як сучасні, так і давні тарілки різняться за розміром, формою і декором.

До нашого часу сформувалася певна класифікація тарілок за розмірами:

Глибокі тарілки використовуються для подавання рідких страв (супу, борщу тощо). Великі глибокі тарілки мають діаметр близько 240 мм, а малі (десертні) – 180–200 мм.

Пласкі тарілки у свою чергу поділяються на:

- *столові* (діаметр 230–240 мм) для основних гарячих страв, під час сервірування їх також ставлять під супові або закусочні тарілки;
- *закусочні* (діаметр 185–200 мм) використовують для холодних і гарячих закусок, вони найбільш універсальні, оскільки при сервіруванні іноді замінюють десертні;
- *десертні* (діаметр 200 мм) тарілки можуть бути пласкими (для об'ємних десертів та солодких каш) і глибокими (для кондитерських виробів, фруктів та ягід);
- *пиріжкові* (хлібні, бутербродні, сендвічні) (розмір 145–175 мм), призначені для подавання хліба, грінок, випічки та масла до них. Ці тарілки в Україні не набули такого поширення, як у більшості європейських країн;
- *великі тарілки* (діаметр 330–370 мм) часто плутають із блюдами.

Останні також долучаємо до групи досліджуваних пам'яток. Цей вид посуду є одним із найдавніших предметів столового приладдя. Слово «блюдо» трапляється навіть у літописах. Було прийнято їсти вдвох або навіть утрюх з одного предмета. Блюда малого розміру в Давній Русі подавали менш знатним гостям. Це відбилося в їх назвах – блюдецце, блюдечко.

На початках виготовлення керамічних тарілок зразками слугували форми срібних, олов'яних та дерев'яних тарілок того часу. Вони могли бути круглими і чотирикутними, із фігурними й рівними бортами.

Серед фарфоро-фаянсових тарілок українських виробництв Волині, які дійшли до нашого часу, переважають прості круглі тарілки з рівними бортами. Рідше трапляються вироби з фестонованими краями (переважно корецькі), а також із вирізним бортом у вигляді низки невеликих овальних отворів по краю. Оригінальністю форм цього виду посуду вирізнялася Баранівська фабрика. На ній у середині XIX ст. випускали тарілки з профільованими бортами та вирізним краєм (ДПИ-993, колекція Харківського художнього музею). Але таких екземплярів у колекції нашого музею, на жаль, немає.

Блюда також різняться за формою й розмірами: круглі й овальні, глибокі й пласкі, блюда-таці.

Оскільки у колекції Національного музею українського народного декоративного мистецтва (НМУНДМ) зберігаються тарілки всіх вищезазначених типів, ми їх розглянемо детальніше, у контексті застосування різних видів декору на предметах відмінних форм і розмірів.

З огляду на призначення виробів та платоспроможність споживача формувалися асортимент окремих груп тарілок, особливості нанесення декору та рівень майстерності його виконання. Продукція являла собою предмети повсякденного використання магнатів, вона виготовлялась як складова частина великих репрезентативних сервізів або наборів для щоденного харчування. Окремим сегментом фабрикату були набори статусного посуду. До системи їх декору належали вензелі, герби, ініціали замовників або тих, для кого призначався подарунок. Одним із видів оздоблення був сюжетний розпис у вигляді станкових мініатюр (пейзажів, натюрмортів, портретів). Крім того, на українських фарфоро-фаянсових виробництвах продукувався щоденний посуд, який виготовляли для середнього прошарку населення (міщан) та трактирів.

Серед мотивів, якими декорували тарілки, були геральдичні символи, квіти, птахи, фігуративний і орнаментальний розпис. У XVIII–XIX ст. оздоблення найчастіше виконували вручну, хоча багато зразків мають декор, нанесений з відтиску. Оздоблення на керамічних тарілках Західної Європи цього часу також було надзвичайно різноманітним: від вишуканого на зразках для королівських дворів до простого, проте елегантного, для виробів із кремового фарфору, який виготовляли на Веджвудській та інших фабриках [7, с. 100].

Вироби столового посуду фарфорових заводів Волині оздоблювали подібними до західноєвропейських видами декору. Але місцевий розпис суттєво відрізнявся від того, який виконували на порцелянових виробництвах Західної Європи, зокрема Німеччини й Австрії. Схожість полягала насамперед у вживанні мотивів візерунка «Німецькі квіти» або «Саксонський узор».

На волинських фарфоро-фаянсових заводах декорування предметів виконувалося здебільшого в техніці надглазурного розпису вручну. У системі оздоблення тарілок, що збереглися в Україні, зокрема в НМУНДМ, превалюють квіткові або рослинні мотиви.

Найбільш популярним рішенням квіткового мотиву був варіант букета або бутоньєрки, який використовували абсолютно на всіх волинських виробництвах. Принципи побудови композиції цього мотиву також коріняться в західноєвропейській традиції. На дзеркалі тарілки, зазвичай у самому центрі, розміщувалася бутоньєрка з однієї більшої та кількох менших квіток у поєднанні із зеленим листям (рис. 1). Домінантним елементом виступав ліловий або червоно-жовтий тюльпан (у варіаціях відтінків червоного кольору), жовтий нарцис (червоно-жовтий), гвоздика, червона фантазійна квітка (подібна до квітки махрового маку чи осоту), нагідки, лілово-рожева троянда або космея таких же відтінків. Додатковими у таких бутоньєрках були

Рис. 1. Тарілка мілка. Фарфор, надглазурний розпис. Ø – 25 см. Корецький фарфоровий завод. 1815–1831 рр. Колекція НМУНДМ, ФР-944. Фото автора

стокротки, дзвіночки, примули, братики та зелені листочки. Борт тарілок у цьому виді оздоблення декорувався трьома самостійними або згрупованими маленькими квітками по 2–3 штуки у віти, які розміщувалися на однаковій відстані. Розкидані по борту квіти виконували в однаковій колірній гамі з основним букетом. Вони зазвичай були представниками того ж виду рослин, що й доповнювальні елементи букета. Всі три бортові квіткові мотиви здебільшого відрізнялися один від одного.

Також на дзеркалі тарілок трапляються букети у вигляді рівнозначних за розміром складників: незабудок, стокроток, дзвіночків або польових квітів (рис. 2). Прикладом можуть бути баранівські тарілки (ФР-1006, ФР-1039, ФР-1041, колекція НМУНДМ), центральні букети яких набрані з рівноцінних за значенням у зображенні квітів та зелені.

Рис. 2. Тарілка мілка. Фарфор, надглазурний розпис. Ø – 25 см. Баранівський фарфоровий завод. Перша третина XIX ст. Колекція НМУНДМ, ФР-1041. Фото автора

Рис. 3. Блюдо. Фарфор, надглазурний розпис. Розмір – 32×44 см. Баранівський фарфоровий завод. Перша третина XIX ст. Колекція НМУНДМ, ФР-1061. Фото автора

Зрідка на дзеркалі тарілки можна побачити зображення дрібних комах і листочків. Такі тарілки виготовляли на фарфорових заводах Корця, Баранівки, Городниці, Смільчина, Романова, Білотина. Варто зазначити, що за таким принципом декорували не лише тарілки, а й маленькі блюдця в Корці та круглі блюда в Баранівці. Відмінністю овальних блюд була наявність чотирьох квіткових гілочок по борту (рис. 3). Такими квітковими композиціями декорували також ажурні тарілки та хлібниці.

Рис. 4. Тарілка мілка. Фарфор, надглазурний розпис. Ø – 24,5 см. Корецький фарфоровий завод. 1815–1831 рр. Колекція НМУНДМ, ФР-935. Фото автора

Не менш поширеним способом оздоблення сервізних тарілок був «ситчиковий» декор. Здебільшого волошки, вкрай рідко інші дрібні квітки, розміщували на площині тарілки у шаховому порядку (рис. 4). Мотив стилізованої трипелюсткової волошки на короткій стеблині, який був найбільш поширеним серед декорування ансамблів столових сервізів Правобережжя, бере свій початок від улюблених візерунків французької королеви Марії-Антуанетти, дружини короля Людовіка XVI. Оскільки французька мода мала вплив на розвиток європейського мистецтва загалом, волинські заводи, власниками яких були високоосвічені особи, також виготовляли «волошкові» сервізи та окремі предмети з аналогічним декором.

Малі фарфорові виробництва Волині так само оздоблювали свої витвори волошками за прикладом Корця й Баранівки. Однак можемо побачити, що на декорованих волошковим мотивом тарілках та блюдах менших волинських підприємств (ФР-1851 Романів, ФР-1870 Бараші, колекція НМУНДМ) квіти розміщу-

ються хаотично або асиметрично. Ймовірно, причиною цього були світоглядні моделі художників того часу, мода та естетичні запити місцевого семітизованого населення.

Наступною за чисельністю групою пам'яток є тарілки, оздоблені фризівим орнаментом. Серед них виокремлюється кілька видів бортового декору за способом утворення вінка. Найчастіше фриз формувався:

- з мотиву виноградної лози, виконаної золотом (предмети парадного сервізу з монограмою «LK», блюдо від якого зберігається у колекції НМУНДМ ФР-959);
- масивним мотивом винограду з гронами та великим листям коричневих відтінків. У колекції НМУНДМ цей декор представлений на глибоких та плоских тарілках, блюдах Корця (ФР-945, ФР-946) та Баранівки (ФР-1000, ФР-1049) тощо;
- повторюванням мотиву дубового листа (рис. 5) різних відтінків зеленого кольору (ФР-947, ФР-981, колекція НМУНДМ та ФР-100, колекція Львівського історичного музею).

Рідше вінок по борту тарілки формувався:

- стеблинами зеленого вівса з чергуванням дрібних квітів оранжевого, блакитного, лілового кольорів (рис. 6) (ФР-948 Корець, ФР-1050 та ФР-1051 Баранівка, колекція НМУНДМ);
- зеленими листочками з вкрапленням жовтих (ФР-1049, ФР-1091 Баранівка) або блакитних (ФР-949 Корець) квітів.

Крім художньої, історичну цінність мають вироби, у яких до рослинного вінка по борту долучено монограми, герби та вензели.

Золочення як самостійний прийом часто використовували в декоруванні корецьких виробів у вигляді вузьких смужок і обведення по вінцях. Попри всю свою простоту таке оформлення предметів сприяє тонкому виявленню білизни фарфору, чіткості моделювання форми [5, с. 40]. На інших волинських виробництвах для обведення використовували фарби чорного, коричневого, зеленого та синього кольорів різних відтінків. Лише на білотинських тарілках трапляються лілово-рожеві смужки і паски.

Рис. 5. Тарілка мілка. Фарфор, прорізування, золочення, надглазурний розпис. Ø – 20 см. Корецький фарфоровий завод. 1815–1831 рр. Колекція НМУНДМ, ФР-981. Фото автора

Рис. 6. Тарілка мілка. Фарфор, надглазурний розпис, відведення золотом. Ø – 24,5 см. Корецький фарфоровий завод. 1815–1831 рр. Колекція НМУНДМ, ФР-948. Фото автора

жовтого кольору, був більш товстим та крихким.

Розглянувши основні групи тарілок за типами декору, варто виокремити оригінальні вироби, які не належать до вищезазначених категорій.

Унікальною є тарілка, на якій фриз по борту утворено переплетеними зеленими V-подібними гілочками, що виростають із лілових тюльпанів (ФР-984, Корець). Слід виділити кілька корецьких тарілок із фіолетовим обведенням по борту, декорованих зображенням на дзеркалі гілки суниці з трьома ягодами, оточеними по колу п'ятьма квітковими мотивами (ФР-928 та ФР-983). Цікавий тип оздоблення

Рис. 8. Тарілка мілка. Фарфор, прорізування, тонування, золочення, надглазурний розпис. Ø – 24,5 см. Корецький фарфоровий завод. 1815–1831 рр. Колекція НМУНДМ, ФР-982. Фото автора

Прикладом репрезентативного посуду є мілка баранівська тарілка (рис. 7) з колекції НМУНДМ (ФР-5400). Її декор виконано зеленим кольором по дзеркалу та золотом по борту. На останньому в білому прямокутнику без фарби розміщено герб. Він утворений із зображення пурпурової мантиї, підбитої хутром і стягнутої в кутах золотими шнурами з китицями. У центрі на ній розміщено два кольорові овали: на лівому червоного кольору зображено геральдичну лілію, на правому блакитному – архітектурну колону. Судячи з особливостей елементів, які утворюють герб, він належав роду князя чи барона.

Щоденний посуд для незаможних верств населення часто виготовляли з напівфарфору та фаянсу, декорували обведенням по борту смугами різної товщини темних кольорів. Порівняно з більш коштовною групою виробів для аристократів, черепок виробів для простих людей мав відтінок сірого або

Рис. 7. Тарілка мілка. Фарфор, криття, золочення, розпис. Ø – 22,7 см. Баранівський фарфоровий завод. Перша третина XIX ст. Колекція НМУНДМ, ФР-5400. Фото автора

яких відведено золотом, а вся площа тарілки декорована чергуванням рослинного орнаменту з широкою смугою тонування коричневого кольору (ФР-955 та ФР-982, Корець) (рис. 8).

Обов'язковими складовими частинами чайно-кавових сервізів були блюдця, які оздоблювали відповідно до ідеї оформлення всього ансамблю. У НМУНДМ зберігаються також екземпляри, виконані на замовлення у парі до чашки. На них часто зображували вензелі, портрети або прикраси експериментального характеру. Прикладом можуть бути блюдця мисочкоподібної форми з ініціалами «ЕСН» (ФР-980, Корець) (рис. 9) та «ТК» (ФР-5545, Корець), де літери монограми утворені переплетеннями дрібних рослинних мотивів. За атрибуцією Ф. С. Петрякової монограма «ТК» належить відомому політичному діячу Тадеушу Костюшку, на честь якого в Корці виготовлялися пам'ятні чашки й блюдця [9, с. 29].

Рис. 9. Блюде з монограмою. Фарфор, золочення, надглазурний розпис.

Ø – 13,5 см. Корецький фарфоровий завод. 1810–1815 рр. Колекція НМУНДМ, ФР-980. Фото автора

Єдиним відомим на сьогодні серед свого роду є блюдо-таця (НМУНДМ, ФР-971, Корець), яке могло слугувати підставкою для іншого елементу сервірування столу або для піднесення напоїв. Воно оздоблене флоральними мотивами, зображеннями жуків, метеликів, пташок, які чергуються в овалах, утворених переплетенням рослинних гілок.

У колекції НМУНДМ зберігаються два глибокі круглі блюда з високим бортом і накривкою. Одне з них (ФР-945, Корець) декороване фризним орнаментом виноградної лози коричневого кольору (накривка відсутня). Інше (ФР-1068, Баранівка) аналогічне за формою, оздоблене по борту трьома квітковими мотивами братиків і золотим вензелем «ПК», стінки оздоблені чотирма маленькими бутоньєрками. На накривку нанесено однотипний декор і вензель, флерон вирішений у вигляді восьмипелюсткової квітки з тонкими асистами золота.

Загалом на основі першоджерел найбільш значної в Україні колекції виробів давніх українських порцелянових заводів варто відзначити, що тарілки вітчизняного вироб-

ництва від самого початку їх фабрикації поєднувалися за способами декорування і стилістикою, вирізнялися технологічними особливостями виконання та певною мистецькою своєрідністю.

Висновки. Отже, ми зробили спробу дослідити тарілки вітчизняної тонкої кераміки Волині кінця XVIII – початку XX ст., зокрема розглянули їх класифікацію та види декору. Тему досліджували на основі збірки НМУНДМ, у якій зберігається найбільша колекція означених виробів. Їх аналіз дав змогу зробити такі висновки:

- тарілка як предмет щоденного вжитку різних прошарків населення найкраще відбиває смаки широких верств споживачів з усіх куточків України;
- найбільш уживаним видом декору були квіти на дзеркалі тарілки в різних композиційних варіаціях;
- рівень майстерності виконання художнього оздоблення на великих заводах (Корець, Баранівка, Городниця) був значно вищий, ніж на менших виробництвах (Романів, Бараші).

Український фарфор як явище світової культури потребує ґрунтовного дослідження, зокрема джерел та причин формування самобутнього стилю української порцеляни.

Тому в перспективі плануємо дослідити такі ж предмети посуду в інших музейних та приватних збірках, а також групу волинського столового посуду, який побутував в Україні.

Джерела та література

1. Долинський Л. В. Старий український фарфор / Лев Володимирович Долинський // Матеріали з етнографії та мистецтвознавства – К. : Вид-во АН УРСР, 1959. – Вип. 5 – С. 89–119.
2. Долинський Л. В. Український художній фарфор / Лев Володимирович Долинський. – К. : Вид-во АН УРСР, 1963. – 88 с. : іл.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://panorama-rest.com.ua/articles/istoriya-kulinarii/istoriya-posudy-tarelka/423/>
4. Персалл Р. Керамика и фарфор / Рональд Персалл ; пер. с англ. яз. Г. И. Левитан. – Минск : Белфакс, 1997. – 128 с. : цв. ил.
5. Петрякова Ф. С. Художественный фарфор Украины (конец XVIII – начало XX ст.) / Фаина Сергеевна Петрякова. – Киев : Наук. думка, 1985. – 222 с. : ил.
6. Тройницкий С. Н. Фарфор и быт / С. Н. Тройницкий. – Л. : Изд-во Брокгауз-Эфрон, 1924. – 80 с.
7. Форрест Т. Антиквариат. Серебро и фарфор / Тим Форрест, Пол Аттербери. – М. : Эгмонт Россия Лтд., 2000. – 160 с. : ил.
8. Школьна О. Соціокультурна антропологія Прота Потоцького та його натхнення фарфорова ентелехія у світлі ідей масонства / Ольга Школьна // Острозький краєзнавчий збірник. – Острог : [б. в.], 2011. – Вип. 5. – С. 244–283.

9. Яценко С. В. Корецький фарфор у колекції Музею українського народного декоративного мистецтва / Світлана Василівна Яценко // Музейні колекції: історія, дослідження, атрибуція : зб. наук. пр. / за ред. М. Р. Селівачова. – К. : ТОВ «ХІК», 2010. – 324 с. : іл.
10. Chojnacka H. Polska porcelana 1790–1830 / H. Chojnacka. – Warszawa : Krajowa Agencja wydawnicza, 1981. – 64 s.
11. Ryszard S. Porcelana od Baroku do Empiry / S. Ryszard. – Warszawa : Arkady, 1964. – 182 s.

Титаренко Анна. Разновидности форм и декора тарелок старого украинского фарфора Волыни из коллекции НМУНДИ. Стаття посвящена исследованию тарелок, блюд, блюдец, изготавливаемых фарфоро-фаянсовыми предприятиями Волыни в конце XVIII – начале XX века. Рассмотрены история их возникновения, классификация в соответствии с размерами и вариативность декорирования. Значительное внимание уделяется характерным чертам пространственной организации форм и живописного оформления, которое создавалось благодаря введению различных растительных, цветочных, геометрических, геральдических мотивов и их элементов. Выявлены и детально описаны наиболее часто употребляемые типы декора, а также указаны оригинальные нетипичные виды оформлений предметов. Тщательно проанализированы особенности декора, присущие непосредственно украинским производствам.

Ключевые слова: тарелка, декор, украинский фарфор, конец XVIII – начало XX века, Волынь.

Titarenko Anna. Variety of Forms and Decoration of Plates of Old Ukrainian Porcelain of Volyn from NUFDA Collection. The article devoted to research of plates, dishes, saucers made at porcelain and faience enterprises of Volyn region in the end of XVIII – beginning of XX century. It is also reviewed the history of their origin, classification in accordance with sizes and variability of decorating. Considerable attention is given to the characteristic features of the spatial organization of forms and pictorial design, which was created by using of different vegetable, floral, geometric, heraldic motives and elements. Educated and described in detail the most often used types of decor, and also the original untypical kinds of decorations of objects. It is analyzed peculiarities of decoration of typical products of Ukrainian enterprises.

Key words: plate, decoration, Ukrainian porcelain, the end of XVIII – beginning of XX century, Volyn.

Стаття надійшла до редколегії
16.04.2013 р.

УДК [39:638.2.081(477)+930.2]«17/19»

Сергій Сіренко

Рибальство України другої половини XVIII – початку XX ст.: історіографія питання

У статті проаналізовано науковий доробок українських етнологів другої половини XVIII – початку XX ст. з рибальської проблематики. Визначено коло проблем, що їх вивчали дослідники. Встановлено, що в кінці XIX ст. етнологи виділили основні напрями дослідження рибальства.

Ключові слова: етнографія, рибальство, історіографія, структура дослідження рибальства, знаряддя і способів лову риби в Україні.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз матеріальної культури в етнології передбачає вивчення малодосліджених галузей господарства, зокрема, рибальства. Для цього спочатку потрібно розглянути наявні розвідки з цієї тематики.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Вивченням історіографії рибальства як господарського заняття в Україні й суттєвого елементу народної матеріальної культури займались В. Горленко [1], Т. Печериця [2], А. Дмитренко [3, с. 56–57], М. Лицур [4, с. 6–7; 5], С. Чибирак [6, с. 161–165]. Більшість дослідників переважно розглядали рибальство певних регіонів, а не всієї України, або вивчали доробок науковців, які досліджували рибальство. Такий ступінь розробки цієї теми явно недостатній, і саме тому ця проблема опинилася в центрі нашої уваги.

Мета статті – висвітлити внесок етнографів у вивчення рибальства України з другої половини XVIII до початку XX ст. Ми розглянемо лише перші два етапи розвитку української етнографії (за періодизацією Володимира Горленка [1, с. 3]).